

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

EL TREBALL EN GRUP COM A MÈTODE DOCENT

Masjuan, Josep M. (UAB), Elias; Marina (UB), Troiano, Helena (UAB)

Resumen: Tot i que diverses titulacions han adoptat diferents graus i versions del treball de grup, des de fa algun temps, sembla clar que la modificació dels mètodes docents associada a Bolonya n'ha estès la seva consideració com a competència a assolir, el seu ús i la seva pràctica a gairebé tots els àmbits de docència universitària.

Nosaltres ens preguntem a la nostra recerca quines diverses concepcions i valoracions en fan els estudiants, alhora que provem de veure'n les conseqüències per a l'aprenentatge, distingint les àrees d'estudi, com també per a d'altres qüestions de caràcter més relacional que hi estan implicades.

L'evidència empírica de la que disposem fins el moment consisteix en, 10 entrevistes als responsables de les titulacions, complementades amb dades secundàries i 80 entrevistes a estudiants universitaris de 10 titulacions diferents pertanyents a les quatre universitats públiques de la regió metropolitana de Barcelona. Arrel d'aquests primers resultats, pretenem continuar investigant en aquesta qüestió, ara de forma extensiva, incloent tota una sèrie de preguntes tancades, elaborades a partir de les respostes a les entrevistes, en un qüestionari de caràcter més ampli dirigit a estudiants de les mateixes titulacions.

Palabras clave: Procés de Bolonya, treball en grup, capital social, aprenentatge univesitari.

Abstract: The teaching and learning Bologna's reform has promoted the use of the working group as a teaching methodology. However, we must consider that different degrees and faculties have implemented diverse versions of this way of organising the learning experience.

We focus on the different conceptions students have about it. At the same time, we try to investigate into consequences working group has on learning and on other relational issues.

Empiric evidence we are working on consist of 10 interviews to the degrees' managers, complemented with secondary data, and 80 interviews to university students of 10 different degrees belonging to the four public universities in the metropolitan area of Barcelona (RMB). From these first results, we have the intention of researching forward and extensively into this issue through a broad questionnaire aimed to students in the same 10 degrees.

Keywords: Bologna Process, team work, social capital, university learning.

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

INTRODUCCIÓ

L'entrada de la universitat espanyola a l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES), a partir de la Declaració de Bolonya, ha significat la introducció dels European Credit Transfer System (ECTS) que regiran la comptabilitat de les hores dels estudiants per a superar els graus. En el nostre context, a causa de la comparança amb la situació d'altres països del EEES en relació a la metodologia d'ensenyament aprenentatge, s'ha considerat necessari introduir canvis per a realitzar una docència més centrada en l'estudiant. Els canvis metodològics que s'han anat introduint són dispars segons les universitats, facultats i fins i tot titulacions, però en el context de Catalunya es poden observar tres elements comuns: avaluació contínua, reducció de classes magistrals i treball en grup. El treball en grup és tractat com un element clau perquè és una de les demandes destacables que ha comportat el Procés de Bolonya, sobretot a través dels competències transversals.

Aquesta comunicació forma part d'una recerca (Plan Nacional I+D+I 208-20011: **CSO2008-02812**) més àmplia en curs sobre els factors que influeixen en l'aprenentatge dels estudiants universitaris tenint en compte tant els condicionants de la institució (qualitat de l'ensenyament, recursos, integració a la universitat.) com les capacitats i actituds dels individus davant de la titulació escollida.

La recerca contempla dues parts ben diferenciades. En la primera, fonamentada en mètodes de recerca qualitius, s'ha entrevistat als responsables de les titulacions, al professorat de dues matèries de cada una de les 10 titulacions escollides en quatre universitats de l'àrea de Barcelona i a 8 estudiants de cada una d'aquestes titulacions. En la segona part es pretén passar un qüestionari a una mostra d'estudiants de cada una de les titulacions quan estan a la meitat dels seus estudis. Aquest qüestionari és que ara s'està elaborant a partir de la informació recollida en la primera part.

Les dades s'han recollit en les quatre universitats públiques de l'àrea de Barcelona (UB, UPC, UAB i UPF), entre les quals s'han escollit 10 titulacions que cobrissin les cinc àrees de coneixement actuals: Ciències, Tècniques, Ciències Socials, Ciències de la Salut i Humanitats. Sense pretendre que els resultats es puguin considerar estrictament representatius, atès els recursos disponibles, ha semblat que podien donar una informació variada prou interessant. Les titulacions són: Arquitectura, Enginyeria de Telecomunicacions, Química, Biologia, Educació Social, Empresarials, Farmàcia, Infermeria, Traducció i Interpretació i Humanitats.

Per elaborar el qüestionari, a part de la informació d'altres recerques, es tindrà en compte els treballs sobre temes semblants realitzats pel mateix equip de recerca (GRET), com ara la tesis doctoral de M. Elias (2009) o un treball sobre el Pla Pilot realitzat a la UAB per encàrrec del Rectorat (Masjuan, Elias, Troiano, 2009).

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

La part de la recerca relacionada amb aquesta comunicació pretén aprofundir en el valor del treball de grup com una metodologia pedagògica a la universitat que millora els aprenentatges dels estudiants, ja sigui directament, com efecte de la divisió del treball, ja sigui indirectament a través de l'augment de la seva integració a la institució.

En concret la recerca es planteja quines són les diferències en el funcionament d'aquesta metodologia segons quina sigui l'àrea d'estudi i el procés concret de la reforma de Bolonya a cada titulació.

L'objectiu concret d'aquesta comunicació és presentar un primer model de qüestionari per la segona part de la recerca, realitzat justament a partir de l'anàlisi del treball qualitatiu de la primera part, i altres materials, sobre els pros i contres del treball de grup de cara l'assoliment dels objectius propis de la universitat per part dels estudiants de les diferents titulacions.

Els autors esperen que podran millorar aquesta part del qüestionari a partir dels intercanvis amb els participants al CIDUI, persones acostumades, com a professors i professores, a aquestes problemàtiques.

L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ

En una recerca recent realitzada al Regne Unit (Richardson i Edmunds, 2007), els autors han confirmat una vegada més que les variables individuals, llevat de les capacitats, expliquen relativament poc de les diferències en els aprenentatges dels estudiants universitaris. Amb les seves pròpies paraules:

“The relationships between, on the one hand, a reconstructive conception of learning and a deep approach to studying and, on the other hand a reproductive conception of learning and a surface approach to studying are sufficiently strong to support Vermunt's (2005) position that these constitute distinct learning 'patterns' or learning 'styles'.
Nevertheless, the relationship between these learning patterns and student's personal change and development at university are remarkably weak”.
(Richardson i Edmunds, 2007).

Semblants resultats havia assolit en el nostre context M. Elias (2009) en la seva tesis doctoral i per aquesta raó, els objectius de la recerca, que està en la base d'aquesta comunicació, es varen ampliar tenint molt més en compte variables sociològiques lligades al context social, en definitiva, els processos d'integració dels estudiants a la universitat i la pràctica del treball de grup. Es tracta d'una tècnica pedagògica que pot rendibilitzar les hores d'estudi individuals i al mateix temps assolir indirectament més integració col·lectiva. Val a dir que aquest últim tema és d'actualitat, atès que ha estat impulsat en el nostre context a partir de les mesures lligades a la incorporació a l'Espai Europeu d'Educació Superior.

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

La importància de les relacions socials com un dels factors que condicionen l'èxit o el fracàs dels estudiants universitaris han estat mostrades per diferents autors, entre els quals es destaquen els següents:

a) la integració social a la institució.

Un exponent central en l'estudi d'aquesta temàtica ha estat l'obra de V. Tinto i el seu equip als EEUU, els quals han anat desenvolupant un model on s'incorporen, tant l'origen social dels estudiants i les condicions d'escolarització prèvies a seva entrada a la universitat, com el nivell d'integració estrictament acadèmic i el social en un sentit més ampli. (Tinto 1999).

En aquesta direcció, s'ha demostrat que la participació activa dels estudiants en una varietat d'activitats acadèmiques i socials, millora el seu desenvolupament intel·lectual i l'aprenentatge disciplinar (Volkwein et al, 1986).

El paper que desenvolupi la institució per a aconseguir un bon ambient entre la comunitat universitària és important, però alhora també és cabdal l'esforç que fan els mateixos estudiants per a sentir-se integrats (Pike et al, 2003).

En aquesta línia McInnis (2002) considera que una de les tasques de la institució és esbrinar quin és el paper que vol jugar en l'arrelament dels estudiants, ja que és important per a aconseguir que els estudiants s'adaptin fàcilment i obtinguin èxit en els estudis.

Altres autors destaquen la importància de disposar d'un entorn que incentivi la relació entre iguals, de manera que els estudiants puguin desenvolupar relacions d'amistat en el campus, i que tinguin oportunitats de participació freqüent en activitats promogudes per la universitat, de cara a que sentin que la universitat s'implica en la millora de les condicions generals tenint en compte cada estudiant (Riggert et al, 2006, Astin, 1985).

Tot i que la teoria de Tinto encara està vigent en moltes investigacions i que és considerada com un marc paradigmàtic per a l'anàlisi de la integració i el rendiment universitari, ha estat també criticada en alguns aspectes. La revisió més integradora de la teoria d'aquest autor és de Braxton i Hirschy (2004), els quals han redefinit el concepte d'integració social i han inclòs tres noves variables en el model.

En el nostre context són particularment rellevants les contribucions d'E. Villar de la Universitat de Girona (Villar, 2006, Villar i Font-Mayolas, 2007, Villar i Albertin, 2010, Elias, en premsa) sobre el capital social a la universitat, i el procés d'adaptació dels nous estudiants.

Fet i fet, tots aquests autors sustenten que la integració social es produeix:

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

- quan els estudiants tenen experiències positives de relació amb els altres membres de la universitat.
- quan perceben un compromís institucional amb el seu benestar,
- quan perceben la congruència entre la missió i els objectius institucionals i les accions dels membres de la universitat.
- quan experimenten què hi ha un grup d'estudiants amb qui establir relacions socials significatives.
- quan la institució posa els recursos humans i materials necessaris per al seu desenvolupament acadèmic i personal.

Des de la sociologia cal destacar també els autors que han evidenciat la importància de les diferències de classe social com un dels elements que poden condicionar el rendiment acadèmic i la integració social dels estudiants, entre els quals destaca Boudieu (1964) Boudon, 1973) la seva escola, així com els temes lligats al grup de referència i a la privació relativa, vinculats a l'obra de Merton (1956) i Runciman (1966) i Gambetta (2007).

| b) El treball de grup com un factor d'integració acadèmica i social

Com ja és ben conegut en el món de l'ensenyament, els anys cinquantes, Kurt Lewin (1952) va elaborar una tipologia que ha estat molt utilitzada:

- Una situació cooperativa, és aquella en que un individu pot assolir els seus objectius si i només si els altres companys també els assoleixen.
- Una situació competitiva és aquella en la qual els objectius dels participants també estan relacionats, però de forma excloent: un dels participants assoleix la meta si i només si els altres no l'assoleixen.
- Una situació individualista és aquella en la qual no hi ha relació entre els objectius que pretenen els diferents actors.

En el sistema educatiu és evident que hi ha elements competitius, segons com les notes o les oposicions, treball individual com en l'estudi o la reflexió personal, però com en tants altres aspectes de la vida social la cooperació és sovint la base del progrés a través dels jocs de suma positiva (Wright 2005).

La importància dels grups de treball ha estat estudiada en diferents àmbits de la societat a partir d'aproximacions de diferents ciències socials (Sullivan, 2008). En el camp de l'educació, la universitat ha estat arreu del món el nivell educatiu que ha arribat més tard a la utilització d'aquest recurs tot i que a l'actualitat està guanyant terreny en el nostre context a partir de l'aplicació de la reforma de Bolonya (Rue, 1991, 2007, Elias, 2010).

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

Entre els autors de referència actuals s'ha de citar als germans David i Roger Johnson (1985) els quals a partir de diferents recerques han fet un esforç de definir en què consisteix el treball cooperatiu en l'ensenyament i quines són les condicions del seu èxit. Al seu torn han produït materials diversos per tal de facilitar el seu ús com a tècnica didàctica.

A partir d'aquestes i altres recerques més recents, de les quals se'n pot trobar un balanç molt interessant en l'article de T. Haggis, (2009), els treballs de grup són una via molt efectiva per a fomentar les interaccions entre companys de classe.

El fet que la docència incentivi el treball en grup té efectes positius en l'aprenentatge dels estudiants ja que les interaccions entre iguals en grups formals i informals fora de classe, estan associades amb resultats acadèmics i socials que contribueixen a l'aprenentatge, al desenvolupament afectiu i social dels estudiants. (Wilkinson et al, 2000).

Per analitzar el treball de grup en un context de persones adultes com és la universitat, des de la perspectiva sociològica, cal tenir molt en compte els membres del grup que no cooperen adequadament, és a dir que actuen com els aprofitats (*free riders*). Entre els autors actuals que han fet aportacions a aquest tema es poden destacar Elster, (2006), Scharpf, (1997) Wright, (2005).

En el món de l'Antropologia, J.P. Fiske (2004) ha mostrat que hi ha quatre models fonamentals de relacions socials en tota la història de la humanitat, els quals revesteixen moltes varietats culturals però responen a un esquema psicològic evolutiu únic. La importància d'aquesta proposta és el seu gran valor teòric atès que permet organitzar la informació descriptiva existent en ciències socials. De cara a aquesta recerca té molta importància perquè és tracta de models cognitius dels quals se'n pot usar més d'un en una mateixa situació, la qual cosa s'ajusta molt a les dificultats d'anàlisi que el grup de recerca havia trobat anteriorment. La definició dels models és la següent:

- Comunitat (C) (Comunal Sharing): És una relació d'equivalència, en la qual la població entén que tots els seus membres tenen alguna cosa important en comú. Els individus en cada grup són equivalents en aquella relació concreta que estableixen, els forasters són diferents. És un tipus de relació molt pròpia de l'amor, l'amistat, la comunitat ètnica.
- Autoritat (A) (Authority ranking): És una relació de jerarquia lineal en la qual la població està diferenciada asimètricament en aquell particular context. Aquest model s'acostuma a mostrar en les jerarquies militars, les jerarquies corporatives, les burocràcies, els grups d'ancians, les guerres de conquesta, etc.
- Igualtat (I) (Equality matching): És una relació que es basa en la igualtat dels que hi participen, els quals es recorden dels favors fets i rebuts en cada context, i

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

els equilibren periòdicament.. Amb aquest model s'acostumen a organitzar els equips de treball o d'esport, els torns, les loteries, els sistemes de votació, de presa de decisió en assemblees, 'ull per ull i dent per dent' com expressió de la igualtat en la venjança.

- **Mercat (M) (Market pricing):** És una relació basada en una proporcionalitat significativa socialment, la qual pot tenir que veure amb la moneda, l'eficiència, la utilitat, l'esforç, el mèrit, etc. Amb aquest model és coordina tot el que té veure amb costos i beneficis, la utilització eficient de la ma d'obra, les rendes, les taxes etc.

Es tracta d'una proposta que enriqueix l'aportació inicial de Lewin, ja que els quatre models de Fiske impliquen un tipus o altre de cooperació, però qualitativament diferent. S'ha de tenir en compte el possible conflicte entre el treball cooperatiu eficient i l'amistat, que ja se'ns havia plantejat en recerques anteriors. Hipotèticament el treball de grup entre els estudiants respon al model d'Igualtat, encara que els mateixos membres del grup apliquin el model de Comunitat en altres contextos.

Finalment, encara que no sigui l'objecte d'aquesta comunicació, cal tenir molt en compte que la integració a la universitat i en general l'aprenentatge dels estudiants pot fracassar si els processos de canvi no es gestionen curosament, ja que a vegades, justament els estudiants més compromesos poden esdevenir 'rebels' quan les condicions del procés no són les adequades (Masjuan, Troiano, 2009)

HIPÒTESIS DE LA RECERCA

Les hipòtesis de les que es va partir a l'inici de la recerca varen ser les següents.

- 1. Els treballs en grup són una via efectiva per fomentar les interaccions entre companys de classe. El fet de compartir moltes hores fora de classe, fa que a més a més d'aprendre (instrumental) puguin fer amics al mateix temps (expressiu).*
- 2. Els grups cooperatius faciliten que els estudiants esdevinguin actius i responsables de seu aprenentatge i del de tots els membres del grup.*
- 3. Depenent del grup, els beneficis poden ser només individuals, quan es prima l'objectiu de treure unes bones notes, es reparteix la feina i hi ha rols de lideratge. Els beneficis col·lectius s'assoleixen quan el grup funciona cooperativament.*
- 4. Els estudiants inverteixen en capital social en el sentit que busquen estudiants treballadors per poder fer de manera més efectiva el seu treball i treure'n una millor nota.*

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

METODOLOGIA

Tal com s'ha indicat en la introducció s'ha fet un treball exploratori en profunditat a partir de 80 entrevistes de les 10 titulacions escollides. De l'anàlisi d'aquest material n'ha de sortir la redacció d'un qüestionari per ser passat a una mostra dels estudiants de les 10 titulacions. L'anàlisi de les dades quantitatives extrems dels qüestionari hauran de donar una bona fotografia de la extensió de cada aspecte i de les relacions entre ells. Finalment pe la interpretació de les dades quantitatives es tornarà a utilitzar els materials qualitius de les entrevistes.

En aquesta comunicació és parteix de l'anàlisi de les entrevistes fetes a set titulacions ja que la resta s'està encara codificant i de les aportacions de les recerques anteriors de l'equip.

RESULTATS

Un cop feta una primera anàlisi de les entrevistes als estudiants, es ressalten a continuació alguns resultats generals que s'exemplifiquen amb algunes transcripcions literals de les entrevistes. Finalment s'inclou la primera versió del qüestionari pel que fa referència al tema d'aquesta comunicació, el treball de grup.

1. La presència del treball de grup no és la mateixa en totes les universitats ni tipus d'estudis. En algun casos es treballa formalment a partir del PBL en altres casos en seminaris de discussió, en altres en grups per realitzar treballs conjuntament i en altres que només s'utilitza en el laboratori per parelles.

“Ah! aquest de política va agafar com 10 persones, vull dir, cada persona havia de tractar una llei diferent que estudiàvem, ai cada persona, cada grup perdona, vale? cada grup havíem de tractar una llei, llavors clar doncs si fèiem 10 lleis i som 90 a la classe doncs ja et pots imaginar... vull dir clar eren molt grans, anaves amb gent que no sabies ni el seu nom “qui ets tu? no t'he vist mai!” vull dir que sinó hi ha una cohesió de grup que sinó la treballem a classe pues no es treballa, cosa que crec que no fem, saps doncs... no crec que sigui aquest tant pitjor, perquè aquest mira tu el vam acabar fent les tres persones que ens coneixíem i mira ja està fet.”(I+D Educació Social, P60)’

“Ho veig bé, ho veig bé, a veure, ho veig com idea, el fet que hakis de treballar pel teu compte que t'hagis de buscar la vida, que hakis d'aprendre a treballar amb un grup de persones, a distribuir te la feina, i a això, això ho tobo perfecte, el que no cec que estigui bé és la manera com s'avalua aquest ABP, és la manera d'avaluar-lo en aquesta facultat” (I+D Biologia P99)

“Per exemple el laboratori et va anar bé fer-ho en parelles? A veure, sí i no, perquè a veure, en aquesta assignatura el treball, en aquesta específicament no em va anar malament però hi ha coses que no em van agradar perquè per exemple el treball com és en parella, les pràctiques també són en parella, llavors

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

potser tu estàs d'acord amb alguna cosa però el teu company no, llavors és bo discutir-ho perquè potser hi ha coses que tu no veus, i al revés, o sigui és una compensació dels dos però és que és complicat perquè has de saber treballar en grup, jo per treballar en grup, jo en aquest sentit de treballar al laboratori no tinc problemes però si es pot escollir jo prefereixo treballar sol al laboratori. Però és veritat que s'ha de saber treballar en equip perquè és una carrera que alhora d'introduir-te al món laboral i tot això has de saber treballar en grup, però no..." (I+D Química P68).

2. La dificultat de col·laborar cara a cara no és fàcil atès els diferents horaris i llocs de residència. Normalment es resol amb alguna reunió, amb la comunicació electrònica i amb els contactes informals entre les classes.

"Home, jo crec que fer un treball està bé perquè tot el que fas a classe se suposa que t'ajuda a portar-ho a la pràctica i treballar-ho i tal però jo crec que han de tenir en compte que no tothom pot fer un treball en grup, simplement per temes de mobilitat, de vegades un viu a no sé on i han de fer el treball amb no sé qui i els profes haurien de tenir en compte una opció B, mira fas el treball, unes pràctiques i un examen, o no facis res d'això però l'examen serà amb un contingut més difícil" (I+D Educació Social P61)

"Distribuïm la feina perquè molta gent no pot quedar, jo baixo al poble, llavors jo faig una part, l'altre fa l'altra, llavors quedem un dia, ho ajuntem i treball fet, no és allò de quedar tres o quatre dies, això no perquè és molt pesat." (Tesi Ciències Polítiques, E5)

"Jo recordo que la meitat del treball era, tu fas la introducció, tu la bibliografia i ho ajuntem, no era treballar en grup de veritat." (Tesi Educació Infantil, E14)

3. Els estudiants es divideixen la feina i és molt freqüent la presència d'un estudiant que fa funcions de coordinació i control.

"Normalment sí que es un treball en grup, (...) es converteix en un treball en grup d'aquests que cadascú fa la seva part i quan tens un canvi diguéssim que el que fas és agafar la part de l'altre, te la mires i intentes corregir el que ha fet l'altre i tornes a canviar, clar, vull dir és que no hi ha altra opció i això tampoc acaba de convèncer i jo aprenc molt més quan una pràctica tinc, clar és lògic, quan no tinc la pressió." (Tesi, Enginyeria Informàtica E27).

"Si hagués de, a veure en el que jo crec que va ser la millor experiència on les dos anaven fent, en l'altre potser sí que no va ser tant bona experiència perquè jo em vaig sentir com molt anar estirant de "vinga fes això, no sé què!", i no que si són dos tampoc ve de gust haver d'estar tu estirant quan a tu tampoc potser és el que et ve més de gust fer" (I+D, Arquitectura P90)

"Normalment es divideix la feina i normalment sempre hi ha un líder i això és com sempre, sempre n'hi ha un que... normalment sempre n'hi ha un que ho entén millor, n'hi ha un altre que és capaç de repartir la feina entre tots que és més dinàmic en aquest sentit, jo per exemple sóc més d'això, de "tu haz esto tu haz esto" i coordinar-ho tot una miqueta i després n'hi ha un que, per exemple, és el cap que és el que vindrà ara i el Javi és, jo per exemple vaig molt amb el Javi, el

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

meu grup és Javi, ell, jo i algun més, normalment i per exemple ell és la part més... quan no acaben de sortir les coses ell sempre destaca per exemple, a l'hora de coordinar sempre sóc jo, l'altre per exemple pot ser el que sigui més actiu fent treball, més de, més de "currela" diguem, clar sempre esdevenen rols en cada grup, llavors el millor grup per exemple? doncs ara mateix és això. Però clar el millor grup el tens sempre clar quan ja portes un temps" (I+D Telecomunicacions P96)

4. Es pot constatar que el treball en grup comporta als estudiants beneficis per al seu aprenentatge, sigui directament o indirectament, augmentant el contacte entre companys. En general, els estudiants consideren que realitzar treballs en grup els aporta beneficis, genera millors resultats qualitius, i enriqueix el treball per la suma dels coneixements i les habilitats de cadascun dels companys.

“Home i que et doni l'oportunitat d'aprendre el treball en grup està molt bé, i trobes els problemes de que hi ha en tots els treballs en grup, el que s'apalanca, els que ho vol fer tot, el que és intransigent i ho vol fer-ho tot, el que vol fer el fondo verd, el que vol fer el fondo blanc, el que vol posar la lletra times i el que vol l'arial, no? I doncs aprens a discutir o aprens a coordinar i a fer la feina en el moment que toca i qui no la fa en aquest moment que toca, diguem que t'està, està impeding que funcioni bé el grup i li pots dir fàcilment i aprens una sèrie d'habilitats de treball en grup, de socialització i de no tancar-te a la caverna que estan molt bé" (I+D Biologia PX)

5. És necessari tanmateix, que l'estudiant aconseguixi compartir el treball amb companys treballadors que tinguin un grau d'exigència i dedicació semblant a l'individu. Així, hi ha una gran coincidència en considerar el grup de treball com un grup prioritàriament instrumental (capital social), ja que la preferència és treballar amb estudiants que siguin treballadors, encara que sigui millor si també són amics. Alguns expliciten que a vegades els amics no funcionen i fins i tot altres creuen que és una situació falsa ja que en la vida s'hauran d'entendre amb tothom i més val variar de grup.

“R.: Sí sempre es fa, es fan sempre els mateixos grups, no varien.

E.: O sigui que en general podem dir que hi ha estabilitat de grups per les diferents assignatures?

R.: Sí, a més està bé això perquè són gent que coneixes, saps? i llavors saps si aquesta persona treballa com cal, si cal revisar després la seva part o no i això va bé, saps?...Exacte perquè vas amb aquestes persones a altres classes i saps la seva metodologia de treball". (I+D Traducció i Interpretació P74)

“No anem amb col·legues, mires més enllà, és un treball, no anem a passar l'estona.” Estudiant 4: (Tesi. Ciències Polítiques E4).

“Alguns encara són amics, però dins la universitat no penso treballar amb ells. (...) No, no [ha fet perdre l'amistat], afortunadament no, amb alguns potser hi ha alguna diferència que s'ha sumat però no, no perquè jo sóc una persona molt clara i ho dic clarament, som amics i això no ha de canviar però no vull treballar amb tu, suposo que ho van entendre i sinó ho hauran d'acceptar.” (Tesi Ciències Polítiques. E5).

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

“Quan es treballa, per molt que sigui el meu amic, si sé que no ha de treballar no l’agafaré, no, perquè un amic va bé per dissabte però per la feina no.” Tesi Enginyeria Informàtica. E23)

6. Els estudiants perceben beneficis en el treball en grup perquè s'estableixen relacions de confiança entre ells, per tant, els estudiants prefereixen mantenir, en tots els treballs possibles, els mateixos companys. Si ja s'entenen no vulguin canviar de grup i a més si tenen el mateix grup en diferents assignatures poden compaginar millor els horaris

“Si trobes un grup molt implicat t’ho passes molt bé i treus molts bons resultats però si et toca un grup malauradament amb una persona que vé a treure’t tot el suc teu i ell a no fotre absolutament res t’ho passes malament.” (Tesi Ciències Polítiques E5)

“El millor ha estat inversa, aquesta perquè vam fer un treball molt guapo en el que vam disfrutar molt, vull dir que va ser... no és allò que dius “va que hem de fer-ho” sinó que ens ho vam passar bomba fent-ho! i a la presentació vam disfrutar com camells tots “no, no però és que encara ens falta això!” tenim ganes i ens ho vam passar molt, vam treure molt bona nota, però també vam, o sigui, vam treballar molt però molt bé. I el pitjor... bueno el pitjor potser va ser a primer a traducció també que vam haver de fer un treball de diccionaris que cadascú havia d’agafar informació i era un grup allò que no coneixies a ningú que cadascú va treballar pel seu compte i no vam posar-ho en comú i va sortir allò com una miqueta... saps? “pfff...vaia treball que fet!” (I+D Traducció Intepretació P80)

7. La majoria d'ells explica que a pesar de no treballar amb els amics manté l'amistat amb ells. Sembla que no hi ha molts problemes en aquest sentit. Quan veuen que determinats companys o amics no treballen bé i han tingut dolentes experiències passades amb ells, decideixen canviar el grup, es preocupen a buscar gent amb la qual s'entenguin per a treballar i perquè el treball surti endavant.

“La part dolenta és que pots acabar amb conflictes amb gent amb qui et portes molt bé, m’ha passat amb més d’una persona de dir, no podem fer els treballs junts, i és una tonteria, però bueno, no sé, has de saber triar, has de saber veure amb qui treballes bé, en part, això crec que està bé perquè t’ensenya a treballar en grup, a cedir tu i que els altres cedeixin i fer-ho com..., aquesta part m’agrada. (TM Ciències Polítiques E10)

8. Sembla que hi ha un tipus de persones més propenses a treballar en grup i d’altres més propenses al treball individual. Ells mateixos parlen de ‘caràcter’.

“Sí, però és que a mi el treball en grup em sembla molt positiu, perquè després quan te’n vas a la vida laboral en molts casos treballes en grup, treballes en una oficina, amb treballs de feina i comparteixes projectes i ja començar

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

acostumar-te a això i a saber tractar... jo sóc molt individualista, jo sóc molt de fer les coses sola des de petita i em va bé treballar en grup” (I+D Humanitats.)

“Bueno ens vem triar, vam dir “tens parella? No, val doncs anem junts” va anar així més o menys, perquè de moment ens fem entre nosaltres perquè ja més o menys sabem com treballem ik això i quan el vaig fer amb l’altre noi vaig treballar molt bé, però era com, deixava com més les coses per últim moment i jo no sóc així, llavors a mi em costava, perquè jo sóc més de “pues si ho puc tenir ara pues deixem-ho ara” o treballant no empentant, necessito anar a fer-ho i si puc acabar a la una doncs millor no acabar a les tres. (I+D Arquitectura P91)

“E.¿des del punto de vista de eficacia también?

Desde allí no lo sé, me gusta mucho, porque me gusta mucho trabajar con más gente, me parece más divertido y no sé más ameno, pero cara a la eficacia igual me gusta más trabajar individualmente, pero porqué soy súper perfeccionista y me da igual tenerme que pegar 5 noches sin dormir, pero el resultado siempre, sobretodo en proyectos, me esfuerzo un montón, entonces en grupo, lo que te he dicho, que si yo lo tuviera que presentar yo no lo presentaría así, pero si es como es tu grupo pues bueno, tienes que...

E.: Apechugar.

Apechugar, pero no sé, pero claro a mí me gusta trabajar en grupo, aunque sé que voy a sacar peor nota igual, pero me gusta más, porqué además así conoces mejor a la gente y...” (I+D Arquitectura P.95)

9. El perfil de l’aprofitat (free rider) apareix en totes les titulacions i en la majoria d’entrevistats. En general no sembla que els estudiants prefereixin denunciar-lo, sinó més aviat parlar amb ell i si no funciona no repetir, és a di excloure’l del grup. Sembla que també el professorat ho considera un problema que l’han de resoldre els estudiants.

“Hi ha alguns casos, a mi em va passar a primer, vaig... érem un grup de quatre i hi va haver una que... però res! però és que jo m’enfado molt i llavors...

E.: Et vas enfadar?

Molt, molt i vaig anar a parlar amb el professor i és que més igual que diguin que “soy mala y una despota” vull dir, no! o sigui també és la meva nota i si aquesta no vol fer això pues que “se ponga a trabajar” no és el meu problema i llavors jo tots aquests ja me’ls he tret de sobre, ja sé qui són i ja no...

E.:Per què n’hi ha d’aquests?

Sí, no són la majoria ni molt menys, però clar que algun n’hi ha. (I+D Humanitats (Px)

“Sí, no va anar gaire bé, bueno vam tenir la sort que els exàmens de mig quadrimestres, el criteri del profe que va aplicar, doncs ens va tocar els que estudien més, perquè hi havia un altre company que el tio passava una mica diguem i clar nosaltres teníem por de que li toqués a ell, perquè després hauríem tret mala nota i vam haver de fer una mica més de feina, perquè teníem un grup de tres, però al final l’acabàvem fent la feina entre dos, aquest tercer pues potser repassava, passava a word i feia coses d’aquestes, feia feina també però més... mecànic” (I+D Telecomunicacions P98)

E- “I si hi ha algu que no treballa, què feu?

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

Hombre, se le dice, yo sí lo diría porque yo hay trabajos que no me gusta hacerlos pero los hago porque hay que hacerlos y no veo justo que una persona no haga, o sea si es un grupo con el que voy siempre y una vez no hace nada, yo lo entiendo, pero si nunca hace nada, siempre lo deja para el ultimo momento si que se tiene que decir porque no es justo que los demás estén trabajando y esa persona no haga nada.

E- Potser al proper treball no treballaràs amb ell.

Claro o también tampoco vuelvo a trabajar con una persona que se pone muy pesada con las cosas y no hay buena comunicación. Pero normalmente si no hace nada si que no se vuelve a ir con esa persona porque perjudica.” (I+D Traducció i Interpretació P79)

- 10.** Entre els estudiants sembla que hi ha tres aspectes que ressalten en la valoració del treball en grup. D'una banda ajuda a resoldre problemes quan algú queda bloquejat per un exercici de l'altre la constatació que diferents punt de vista són enriquidors Finalment el treball de grup desenvolupa habilitats útils de cara les exigències professionals actuals com ara convèncer a un client de la bondat d'un determinat projecte.

“Tu sol et pots encallar i no tirar endavant, potser és una xorrada i el teu company del grup t'ho pot dir i tirar endavant (...) això realment està molt bé perquè aquest punt que et falta, perquè te'l doni el professor, te'l pot dir un company.” (TM Enginyeria Informàtica. E28)

“Bé, estudio molts de cops, estudio, o sigui si no és història per exemple, estructures totes les més pràctiques estudio en grup perquè sempre hi ha algú que sap alguna cosa que tu no saps, o sigui, són coneixements que t'arriben més fàcils, un no sap això, però tu saps això, pues l'ajudes i t'enriqueix més i és més fàcil aprendre, o sigui, amb discussions, fem els exercicis junts, preguntem i mira jo crec que és la millor forma d'aprendre” (I+D Arquitectura P94)

“Jo crec que el tema de fer-ho en grup és que pots aprendre molt del que l'altre persona faci, per exemple si em toca fer la part de conclusions, i la redacta i tal, els hi dono les altres i els hi pregunto què tal i una altra diu jo crec que afegiria això, jo crec que això és lo bo, que t'ajuda a tenir altres perspectives i altres punts de vista “. (I+D Educació Social P61).

“E.: Aprens més, a més a més?

Jo crec que sí perquè a més a més els apliques a llocs reals, saps? els treballs és això... els fem de jo què sé d'un centre jo què sé de salut mental o de no sé què i el fet d'aplicar els conceptes teòrics a una realitat, jo aprenc més que no pas en un examen haver de treure tot el que he après... perquè ja et dic quan surto dels exàmens ja està....” (I+D Educació Social P60)

Per poder saber la importància de cada un d'aquests aspectes, en la població universitària, les diferències entre el tipus d'estudis i entre els diferents perfils d'estudiants, s'ha elaborat aquest primer esborrany de qüestionari:

ESBORRANY DE QUESTIONARI

PARTICIPACIÓ EN GRUPS DE TREBALL FORMALS (obligatoris)

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

Ensenyament secundari

A l'institut de Secundària vas tenir experiències de treball en grup

- a) En la majoria d'assignatures
- b) Un parell de treball en grup per trimestre.
- c) Només en algunes ocasions
- d) Mai

Com avalués aquestes experiències ?

1. molt negativament, 2. negativament, 3. Indiferent, 4. positivament, 5 molt positivament

El grup que consideris millor a la universitat

Pensa en el grup de treball que consideres que ha funcionat millor a la universitat i contesta les següents preguntes.

Quants estudiants en van formar part _____

Com es van elegir els companys:

- a) Prioritàriament que fossin aplicats
- b) Prioritàriament que fossin amics,
- c) Prioritàriament per afinitat de sexe
- d) Elegits pel professor a l'atzar.
- e) A l'atzar segons els estudiants que ens varem trobar a classe

Quin tipus de grup

- a) Estable
- b) Nou per aquell treball

Quin era l'objectiu del grup

- a) Resolució de problemes aplicats.
- b) Anàlisi i síntesi de temes teòrics
- c) Desenvolupament d'un projecte
- d) Altres (especificar)

Com es coordinava la feina

- a) Un dels estudiants ha fet funcions de coordinació i control.
- b) La coordinació ha estat assumida entre tots
- c) Altres (especificar)

Com es van repartir les feines

- a) Tot ho varem fer conjuntament
- b) Cadascú va assumir una part del treball, tothom va llegir les parts dels companys i es va discutir conjuntament elaborant les conclusions.
- c) Cadascú va assumir una part i varem elaborar les conclusions conjuntament.
- d) Cadascú va assumir una part i al final es van ajuntar totes.
- e) El grup es va repartir tots els treballs que ens van demanar i cada persona en va fer un que després el varem discutir conjuntament.

Consideres que la nota que has tret és justa?

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

Si

No.

Per què.....

Quina relació consideres que hi ha entre avantatges i inconvenients de la participació en aquest grup de cara l'aprenentatge dels temes de l'assignatura?

(-2) Molt més inconvenients que avantatges; (-1). Més inconvenients que avantatges; (0). Equilibri, (+1) Més avantatges que inconvenients, (+2) Molt més avantatges que inconvenients

Quina relació consideres que hi ha entre costos i beneficis de la participació en aquest grup de cara la teva experiència com estudiant universitari

(relacions amb els companys, augment de la motivació per l'estudi, enriquiment personal...)
(-2) Molt més inconvenients que avantatges; (-1). Més inconvenients que avantatges; (0). Equilibri, (+1) Més avantatges que inconvenients, (+2) Molt més avantatges que inconvenients

Pensant amb tots els treballs de grup que has fet a la universitat fins al moment actual,

Quins són els factors més influents en que els grups en que has participat no hagin funcionat?

(-2). Molt poc important (-1) Poc important (0) Indiferent (4). Bastant important (5) Molt important

- a) Dificultats de coincidir amb els companys per treballar junts.
 - b) Poca confiança amb els companys amb que he treballat.
 - c) Falta d'un company que coordini les tasques i estiri.
 - d) Tipus de treball que no és adequat per fer en grup.
 - e) Falta d'orientació i suport del professorat.
 - f) Excessiva pressió de les feines que s'han de fer en la carrera
 - g) Presència de companys que no fan la feina que han de fer.
 - h) Poca experiència de treballar en grup.
 - i) Grups massa grans
 - j) Procediments d'avaluació injustos
 - k) Conflictes freqüents amb els companys (polarització d'opinions)
 - m) Massa amistat entre els companys que dificulta la feina
- Altres _____

Quan un estudiant no compleix amb la feina i destorba el grup, quina és la resposta que et sembla més adequada, un cop ja s'ha parlat amb ell i no s'ha resolt el problema.

- a) Parlar amb el professor perquè ho resolgui.
- b) Treure'l del grup.
- d) No treure'l del grup però no acceptar-lo la pròxima vegada.
- e) _____

Què opines de la pràctica dels treballs de grup a la teva carrera?

1. N'hi ha massa

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

2. Ja està bé com està
3. S'hauria d'impulsar més.

ELS GRUPS INFORMALS (*no obligatoris, organitzats lliurement per preparar exàmens, resoldre exercicis etc.*)

En general prefereixes preparar els exàmens ajudant-te dels grups de companys?

1. Sí, perquè és menys pesat
2. Sí, perquè m'ajuda a resoldre dubtes
3. No, perquè es gasta molt de temps
4. No, perquè em va més bé treballar sol.

DISCUSSIÓ DELS RESULTATS

El grup de recerca té com a premissa metodològica des de fa temps la necessitat de combinar el treball qualitatiu amb el quantitatiu a l'hora de fer recerca en sociologia. A partir d'aquesta premissa i de l'oportunitat del congrés del CIDUI, ens hem atrevit a sotmetre a la consideració dels participants al congrés, interessats en aquest tema, el procés de cuina de la recerca en l'estat en que està, sobretot perquè encara es pot millorar molt i segur que hi ha moltes persones que ens poden ajudar.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Astin, A. W. (1985). Involvement: The cornerstone of excellence. *Change*, 17,35-39.
- Boudon, R. (1973) *La desigualdad de oportunidades*. Barcelona, Laia
- Bourdieu P. i Passeron, J.C. (1964) *Les Héritiers. Les étudiants et la culture*, París, Editions du minuit.
- Braxton, J. M. i Hirschy, A.S. (2004) *Reconceptualizing antecedents of social integration in student departure* in M. Yorke i B. Logden, *Retention and Student success in Higher Education* (p. 89-102) Society for Research into Higher Education i Open University Press.
- Elias, M. (2009) *L'aprenentatge dels estudiants universitaris en el marc del procés de Bolonya*. Tesis doctoral. Dir. Josep M. Masjuan. UAB.
- Elias, M. (2010). *Proceso de Bolonia, aprendizaje, trabajo en grupo e integración del estudiante en la universidad*. Comunicació presentada a la Conferència de l'Associació de Sociologia Espanyol, Lleida 18 de setembre de 2009.
- Elias, M. In Press. *Valoració dels estudiants universitaris sobre la incorporació de la Universitat Autònoma de Barcelona a l'Espai Europeu d'Educació Superior*. *Papers. Revista de Sociologia*.
- Elster, J. (2006), *El cemento de la sociedad. Las paradojas del orden social*. Barcelona, Gedisa.

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

- Fiske, A. P. (2004) Relational Models Theory in N. Haslam, (Ed.) *Relational Models Theory. A Contemporary Overview*. p 3-27. New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates
- Gambetta, D. (2007) Concatenation of mechanism at P. Hedström i R. Swedberg *Social Mechanisms. An analytical approach to Social Theory*, Cambridge University Press.
- Haggis, T. 2003. Constructing images of ourselves? A critical investigation into "approaches to learning" research in higher education. *British Educational Research Journal*, 29, 1, 89-104.
- Johnson, D. W., i Johnson, R. (1985). *Cooperative Learning: Warm-Ups, Grouping Strategies, And Group Activities*. Edina, MN: Interaction Book Company.
- Lewin, K. (1954) *La teoría del campo en la ciencia social*. Barcelona, Paidós.
- Masjuan, JM, Elias, M., Troiano, H. (2009) El contexto de enseñanza un elemento fundamental en la implementación de innovaciones pedagógicas relacionadas con los Créditos Europeos. *Revista Complutense de Educación*, 20-2 355-380.
- Masjuan, JM, Troiano, H. (2009) *University Students' success: A psycho-sociological approach. Higher Education (2009) 5, :15-28*
- McInnis, C. (2002). Signs of disengagement?. A Enders, J. i Fulton, O. (eds.) *Higher Education in a Globalising World* (pp. 175-189). Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Merton, R. (1956) *Teoría y estructura sociales*. México, FCE
- Pike, GR., Kuh, D. i Gonyea, RM. (2003). The relationship between institutional mission and students' involvement and educational outcomes. *Research in Higher Education*, 44, 2, 241- 261.
- Richardson, J.T.E i Edmunds, R. (2007) *A cognitive-developmental model of university learning*. Working paper SOMUL.
- Riggert, SC et al. (2006). Student Employment and Higher Education: Empiricism and contradiction. *Review of Educational Research*, 76, 1, 63-92.
- Rué, J. (1991) *El treball cooperatiu. L'organització social de l'ensenyament i l'aprenentatge*. Barcelona, Barca Nova.
- Rué, J. (2007) *Enseñar en la universidad. El EEES como reto para la Educación Superior*. Madrid, Narcea.
- Runciman, WG. (1966) *Relative Deprivation and Social Justice: A Study of Attitudes to Social Inequality in Twentieth-Century England*, University of California Press, Berkeley, CA.
- Scharpf, F.W. (1997) *Games Real Actors Play. Actor Centered Institutionalism in Policy Research*, Oxford, WestviewPress
- Sullivan, B.A., Snyder M. and Sullivan, J.L. (2008) *Cooperation. The political Psychology of Effective Human Interaction*. Oxford, Blackwell Publishing.
- Tinto, V. (1997). Classrooms as Communities: Exploring the Educational Character of Student Persistence. *Journal of Higher Education*, 68, 6, 599-632.

NUEVOS ESPACIOS DE CALIDAD EN LA EDUCACIÓN SUPERIOR. Un análisis comparado y de tendencias.

- Vermunt, J.D. (2005). Relations between student learning patterns and personal and contextual factors and academic performance. *Higher Education*, 49, 205-234.
- Villar, E. i Albertín P. (2010 'It is who knows you'. The position of university students regarding intentional investment in social capital, *Studies in Higher Education*, 35-2 137-154.
- Villar, E. i Font, S. (2007) Guia del pla d'acció tutorial dels estudis de desenvolupament humà a la societat de la informació i psicologia. Girona, Documenta Universitaria.
- Villar, E. (2006) *La construcción de capital social en las universidades*, Girona, Documenta Universitaria.
- Volkwein, J.F, King, M.C. i Terenzini, P.T. (1986). Student-Faculty relationships and intellectual growth among transfer students. *The Journal of Higher Education*, 7 (4), 413-430.
- Wilkinson, I.A.G., Hattie, J.A., Parr, J.M. i Townsend, M.A.R. (2000). Influences of peer effects on learning outcomes: A review of the literature: Report to the Ministry of Education. Auckland: UniServices Ltd.
- Wright, E. (2005) *Nadie pierde. La teoría de juegos y la lógica del destino humano*. Barcelona, Tusquets.